

2 Doplňte do textu správné informace:

Slovesa zařazujeme nejdříve ke , potom v rámci ní ke V každé třídě kromě páté rozlišujeme několik vzorů, ke kterým řadíme slovesa především podle rozdílů v

V mnohých případech je však třeba uplatnit ještě další třídící kritéria.

Při zařazování ke vzorům 1. třídy si uvědomíme nejdříve druh souhlásky před **-e** a pak uvedeme tvar přičestí minulého (podle shody určíme např. *vedl* jako *nesl*). Mají-li slovesa před **-e** pravopisně tvrdou nebo obojetnou souhlásku, řadíme je ke vzorům

....., mají-li před **-e** pravopisně měkkou souhlásku, jedná se o vzory

Slovesa 2. třídy mají vzory. Stojí-li před **-ne** samohláska nebo slabikotvorné *r, l*, jedná se o vzor

....., v přičestí minulém mají tato slovesa před **-l** vždy příponu **-nu-** (*trnul*). Stojí-li před **-ne** souhláska, jde o vzor

..... a přičestí minulé je většinou bez přípony **-nu-** (*táhl*). Při zařazení ke vzoru se řídíme zakončením kmene minulého na **-a** (*přija-l* jako *zača-l*). Jedná se o vzor nepravdivý, patří sem i slovesa zakončená na **-me** (*vezme*).

Vzory 3. třídy se liší v kmeni minulém. Vzor má kmen minulý bez přípony (*pi-l*), vzor

..... má příponu **-ova-** (*slib-ova-l*).

Ke vzoru 4. třídy patří slovesa, jejichž kmen minulý má příponu **-i** (*vraz-i-l*), ke vzorům

..... se řadí slovesa, která mají v minulém kmeni příponu **-e-** nebo **-ě-** (*hřm-ě-l*, *zkouš-e-l*). K rozlišení obou vzorů slouží nejlépe odlišné tvary

Slovesa 5. třídy mají vzor Část sloves má některé tvary i podle vzorů 1. třídy (*bere*, *maže*), zařazujeme je pak k podvzoru Jejich tvary jsou dubletní (*koupul/koupám*).

Na výběr: *nese, třída, tři, bere, kupuje, maže, kmen minulý, tře, tiskne, rozkazovací způsob, mine, prosí, začne, kryje, trpí, kope/kopá, sází, dělá, peče, vzor*

3 Zařadte slovesa do tříd a ke vzorům:

Nutně potřebuji nové oblečení. Diváky nadchly výkony sportovců. Vypadal, že právě usnul. Napij se vody, to ti pomůže. Dobře si s Jakubem rozumí. Slibovala, že bude víc šetřit. Neuměla psát bez pravopisných chyb. Místa v první řadě byla vyhrazena čestným hostům. Se svatbou stále ještě otáleli. Myslím, že ještě zanedbáváme využití alternativních zdrojů energie. Nepředvídal jsem, že budu muset provést takové množství změn. Někdo si včera udělal legraci a vydával se za mě. Plánovali, že příští rok v únoru společně navštíví některý ostrov v Atlantském oceánu.

4 a) Doplňte správné tvary sloves 1. třídy. Použijte Slovník spisovné češtiny:

Někteří lidé často (lhát). Zítra vám už (moci) pomoci. Nic dalšího ti zatím slíbit (nemoci). Zpívají, tančí a (tlouct) do bubnů. Až se budeš vracet, pořádně (zaklepat) na dveře. Teď už (plavat), jak umíš! Studie dokazují, že předškolní děti (stonat) ve znečištěných oblastech dvakrát častěji. Všichni naši studenti (podepsat) dohodu. Řekli jsme si, že dva (zmoci) více než jeden.

b) Vysvětlíte rozdíl v užití tvarů mohnu/můžu, mohou/můžou.

5 a) U sloves 2. třídy vytvořte přičestí trpné.

Ke kontrole užití Slovník spisovné češtiny:

Tímto rozhodnutím bylo (zamítnout) vracení pozemků původním majitelům. Humor by měl být (obsáhnout) v životě co nejvíce. Byli (nadchnout), protože jejich návrhy byly konečně schváleny. Byl (zatknout) pro opakovanou výtržnost. Dveře od sklepa nebyly naštěstí (zamknout). Čeští cyklisté byli na 150. kilometru (dostihnout). Před příletem prezidenta bylo letiště přímo (oblehnout) novináři.

b) Všimněte si, k jakým změnám dochází v přičestí trpném u sloves, která mají minulý kmen zakončený na -h, -k, -ch. Uveďte příklady sloves z cvičení.

Infinitivy sloves vzoru **peče** mají dnes tvary na **-ct** (*mocť, téct*), tvary na **-ci** jsou knižní (*moci, téci*). Pokuste se najít autory, kteří ještě tyto pro nás knižní tvary užívali.

Přičestí trpné tvoří ve spojení s tvary pomocného slovesa **být** **opisné pasívum**.

- 6 Ve kterých osobách přítomného času oznamovacího způsobu mohou mít slovesa 3. třídy dvojí koncovku? Uveďte to na příkladech sloves děkovat a smát se. Existuje v užití těchto tvarů nějaký rozdíl? Jaký?

Vyhledejte dubletní tvary sloves 3. třídy v Českém národním korpusu a řekněte, který z nich je frekventovanější.

- 7 Uveďte tvary, které jsou nutné pro zařazení sloves 4. třídy ke vzoru, a vzor určete:

	1. tvar	2. tvar	vzor
líbit			
pobízet			
vymýšlet			
odjíždět			
bydlet			
utrácet			
přicházet			
odcházet			
znít			

- 8 a) Převeďte věty do trpného rodu:

Soustředili se plně na svou práci. Auto jsme špatně zabrzdili. Vlaky se dnes zase opozdily. Zaplatili jsme zboží kreditní kartou. Porazili jsme soupeře v poslední minutě zápasu. Pozorovatelé zjistili, že se nic vážného nestalo. Promyslili plán do nejmenších podrobností. Zdařilé články zařadili do posledního čísla studentského časopisu. Přihlásili se k trvalému pobytu v Kroměříži. Po týdnu v nemocnici ho propustili do domácího léčení.

b) Správnost tvarů si ověřte ve Slovníku spisovné češtiny. Všimněte si, jak se u sloves vzoru prosí mění v přičestí trpném kmenová souhláska. Změny vypište.

Přechody mezi slovesnými třídami a vzory

V důsledku přechodů mezi slovesnými třídami nebo vzory jedné třídy vznikají v jazyce dvojtvary (dublety). Některé z nich jsou spisovné *kouše/kousá*, existují ale i takové, které mají jeden tvar spisovný (*kopl*) a druhý nespisovný (*kopnul*). Spisovné dvojtvary se většinou liší frekvencí, někdy jsou rozlišeny také stylisticky (*odpočinul si* = neutrální podoba/*odpočal si* = hovorová podoba), nebo významově (*tištěna* – kniha/*tisknuta* – ruka).

Za silně knižní až archaické se považují u sloves 1. třídy vz. *mazat* tvary s koncovkami *-i, -í* v 1. os. j. č. a 3. os. mn. č. oznamovacího způsobu přítomného času (*píšu/píši, píšou/píší*).

- a) Některá slovesa 1. třídy vzorů **nese** a **peče** přecházejí ke 2. třídě (*převléct/převléknout, převleče/převlékne*). Dvojtvary existují u některých sloves v řadě tvarů, např. v infinitivu, v přítomných tvarech oznamovacího způsobu, v přičestí minulém. Jindy je najdeme jen v infinitivu (*nalézt/naleznout*), ostatní tvary se tvoří už podle 2. třídy (*nalezne*).

- b) Některá slovesa 1. třídy vzoru **bere**, **maže** přecházejí k 5. třídě (podvzor *kope/kopá*). Tyto přechody jsou usnadněné shodnou podobou minulého kmene (*kous-a-l, děl-a-l*). Vyhovují jazykové tendenci neměnit tvarotvorný základ (*kouše – kousá*).

- 1 K uvedeným slovesům napište další možnou podobu infinitivu, tvar oznamovacího způsobu přítomného času a přičestí minulého. Správnost ověřte ve Slovníku spisovné češtiny:

navléct	dovléct	převléct
vléct	téct	tlouct
ukrást		